

ADABIY TA'LIMDA ERKIN TARBKYA TEXNOLOGIYASINING O'RNI

*Madolimova E'zozxon Sohibjon qizi**Farg'ona viloyati Bog'dod tumani 4-umumiy o'rta ta'lim maktabi**Ona tili va adabiyoti fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maqolada erkin tarbiyaning o'rni, uning adabiy ta'limda tutgan o'rni haqida yoritib berilgan. Qolaversa, tarbiyaning o'quvchini tarbiyalashda adabiy timsollar tarzida nomoyon bo'lishi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Shaxs tarbiyasi, erkin tarbiya, adabiyat, fantaziya, sher, kishini tarbiyalash.

Аннотация: В статье описывается роль гуманитарного образования и его роль в литературном образовании. Кроме того, дается информация об отсутствии образования в виде литературных символов в воспитании учащегося.

Ключевые слова: Личностное образование, бесплатное образование, литература, фантастика, поэзия, личностное образование.

Abstract: The article describes the role of liberal education and its role in literary education. In addition, information is given about the absence of education in the form of literary symbols in the education of the student.

Key words: Personal education, free education, literature, fantasy, poetry, personal education.

Milliy pedagogika ilmi va amaliyotida shaxs ijodiy potensialini ongli ravishda o'zining rivojlanishiga qaratish tendensiyasi hukmronlik qilmoqda. Erkin, ijodkor shaxsni tarbiyalash g'oyasiga pedagoglar va faylasuflar hamma zamonlarda katta e'tibor qaratganlar. Pedagogika ilmida erkin tarbiya konsepsiyasi bolaning hayoti, axloqi va faoliyatiga har xil cheklovlar qo'yish va unga hokimlik qilishga qarshi turadi. Erkin tarbiya tarafdorlarining ideali bola rivojlanishi va qobiliyatiga cheklov yoki taqiqlar qo'ymaslikdan iborat bo'lgan. G'arbda bu fenomen M. Monten, M. Montessori, J. J. Russo, Rossiyada L. N. Tolstoy, V. A. Suxomlinskiy, Sh. A. Amonashvili, K. N. Ventsel singari pedagoglar tomonidan o'rganilgan. Erkin tarbiya tushunchasi shaxsning o'zligini anglashi, o'z-o'zini rivojlantirish shaklida Sokrat falsafasida ham markaziy g'oyalardan biri bo'lgan. U ta'lim-tarbiyada o'quvchi erkinligi masalasiga bolaning o'zligini anglashi, unda faollikni uyg'otish va oshirish usuli deb qaragan. Bu g'oya Monten pedagogikasida ham o'z aksini topgan. Har ikkisi ham o'quvchilarini o'zlarining hamkorlari deb bilishgan. Sokrat: «Men hech qachon hech kimning o'qituvchisi bo'lmaganman. Lekin kimdir mening suhbatimga moyil bo'sa, bunga hech qachon monelik qilmaganman», degan ekan. Ta'lim-tarbiyaning maqsadi Sokratning nazarida ham jismoniy, ham ruhiy barkamol shaxsni shakllantirishdir.

O'quvchi o'zining kamoloti uchun intilsagina bu maqsad amalga oshishi mumkin. She'r yozilgan davrga tayaniladigan bo'lsa, undagi Go'zal timsolini vatan deyish uchun ham, ozodlik deyishga ham, baxt deb qarashga ham asos bor. Chunki XX asr boshlarida vatanni ozod ko'rishni hamma narsadan ortiq ko'rgan shoir Cho'lpon ko'ngil istaklarini asarida go'zal timsoli zamiriga berkitishi ham tabiiy hol edi. Vatanning ozodlik ramzi bo'lmish oqqa burkanishi, baxt va erkdan, mustaqillik shodligidan «yanoqlari»ga qizil yugurishi shoir fantaziyasining mahsuli, deb qarash ham mumkin. Guruh a'zolari hurlik va ozodlikka erishgan vatanning qanday bo'lishini bir ko'rgan shamolning shunday vatanni izlab Turkiston ustida yurishini o'z dalillari bilan isbotlab bera olsalar, mana «yosh sinchilar»niki. She'rning qolgan bandlaridan ham o'zlari bilgan va ishongan haqiqatni topa bilsalar, ijobiy bahoga haqlidirlar. Go'zalni ozodlik yoki baxt ramzi ekanini ham shu tariqa ochib berishlari mumkin. Agar sinfdagilaming barchasi asar matni bilan tanishganidan so'ng Go'zalni qiz timsoli deb bilsalar, demak tahlilni umumiy holda tashkil etish ham mumkin. Badiiy matn tahlilini umumiy holda amalga oshirishda dars jarayoni asar matni yuzasidan o'rta tashlanadigan savol-topshiriqlar ko'magida amalga oshiriladi. «Go'zal»ning matni tahlili yuzasidan taqdim etilayotgan quyidagi qarashlarga bir kishining fikri o'laroq namuna sifatida yondashish taklif etiladi. She'rning birinchi bandini qayta o'qib bergan o'qituvchida «savol tug'iladi»: «Nima uchun oshiq qorong'u kechada bedor? Ne sababdan ma'shuqasi haqida yulduzdan so'rayapti? Nega aynan eng yorug' yulduzdan?» Ma'lumki, chin oshiq uchun uyqu harom. Oshiq uchun na kechasi, na kunduzi halovat bor. Uning yagona tilagi - visol. U tinimsiz visol dardi bilan yashaydi. Ma'shuqa esa yo'q. Qayerdadir, qandaydir tashvishlar bilan band. Qorong'u kechada esa oshiqning yagona hamrohi - yulduzlar va oy. Ma'shuqasini so'rab oshiq faqat yulduzlargagina murojaat qilishi mumkin. Oshiq uchun ma'shuqa faqat eng buyuk sifatlarga munosib. Shuning uchun ma'shuqasi haqida eng yorug' yulduzdan so'rayapti. Boshqa yulduzlar oshiqning ma'shuqasi haqida biror narsa bilishga munosib emaslar, oshiqning nazarida. Mulohaza uchun navbatdagi savol o'rta tashlanadi: «Yulduz nimadan uyalyapti? Nega yulduz ham, oy ham ma'shuqani tushlarida ko'rishyapti?» Oshiqni telba qilgan ma'shuqa shunchalar go'zalki, yulduz ko'kdagi eng yorug' demakki, eng chiroyli yulduz bolishiga qaramay hijolatda. Shu hijolati sabab boshi egik. O'ziga ishonch bilan gapirolmaydi. Yulduz yigitning ma'shuqasini uyquda ekanida uchratgan. Oshig'ining dardidan bexabar, tushlar ko'rib yotgan uyqudagi malakni tasavvur qiling. 'Go'zallik bilan ichki xotirjamlik mutanosib bolgandagi uyqu eng yorug' yulduzni ham muvozanatdan chiqargan - barcha yulduzlar ham bo'lganida ham ma'shuqaning go'zalligiga tenglasha olmasliklarini samimiy e'tirof etmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Йулдошев К. Адабиёт уқитишнинг илмий-назарий асослари. Монография - Т.: Уқитувчи, 1996,- 192 б.
2. Монтень Мишель. Опыты. Избранные произведения в 3-х томах. Том 2. Пер. с фр. Москва: Педагогика, 1992. 560с. К. Монтессори М. Дом ребёнка: Метод научной педагогики: Пер.с и гад. -Гомель. 1993.
3. Миркосимова М. Уқувчиларда адабий таҳлил малққнсини шакллантириш ва такомиллаштириш асослари. Монография. Фан, 2009. - 145 б.
4. Ниёзметона Р.Х.,. Узликсиз та'лим тизимида узбекадабиётини урганиш методикнси. Монография. Т .: Фан, 2007.
5. Азимов Эю, Щукин А. Новый словарь методических терминов и понятий (теории и практика обучении языкам). Москва: "ИКАР", 2004. 448 с.